

UNIVERSITATEA „SPIRU HARET”
FACULTATEA DE MANAGEMENT FINANCIAR – CONTABIL CONSTANTA
SPECIALIZAREA: FINANTE – BANCI
MANAGEMENT

ANUL I

SEMESTRUL I

FORMA DE INVATAMANT: ZI, FR, ID

SESIUNE IARNA 2009

DISCIPLINA: MICROECONOMIE

TITULAR CURS – LECTOR UNIV. DR. NICULESCU NICOLAE

Introducere

La începutul noului mileniu, omenirea încearcă să proiecteze o anumită imagine a viitorului său. Aceste eforturi pornesc de la realitățile actuale privind avuția materială și naturală, resursele umane și potențialul lor productiv și creativ, structurile organizatorice și culturale, polarizarea bogăției și aspirațiile comune ale popoarelor de bunăstare și pace.

În prezent mai mult ca oricând se acționează pe toate planurile și în primul rând pe cel al cercetărilor să se definească un nou concept de societate care să elimine disfuncționalitățile trecute și cele existente. În acest cadru, știința economică este chemată să formuleze noile concepte, legitiți, principii teoretice, pe baza cărora să se proiecteze și să se implementeze mecanismele care să asigure creșterea și dezvoltarea economică cerută de civilizația mileniului III. În acord cu anumite nevoi, știința economică trebuie să înarmeze specialiștii din domeniul economiei și din celelalte sectoare de activitate cu cunoștințele necesare pentru îndeplinirea în condiții corespunzătoare acestei misiuni cutuzătoare. Acestei dorințe se subînscrive și efortul depus pentru elaborarea acestei lucrări care se adresează studenților și tuturor celor interesați să descifreze mecanismul de funcționare și evoluție a economiei la nivel național și mondial.

Scopul și obiectivele disciplinei

Cursul își propune ca obiective principale:

- ✓ însușirea de către studenți într-o manieră riguroasă și sistematică a conceptelor și categoriilor acestei științe;
- ✓ cunoașterea metodelor de cercetare și analiză utilizate în practică și teoria economică, a proceselor economice reale, a mecanismelor de funcționare a economiei;
- ✓ înțelegerea complexității proceselor de tranziție care se produc în economie la nivel microeconomic, național și mondial, a fenomenului contemporan al mondializării activității economico-sociale.

o **Bibliografie**

1. Coordonatori Constantin Enache, Constantin Mecu – *Economie Politica*, vol I, Editura Universitatii „Spiru Haret”, 2007, Bucuresti -
 - cap I – pag. 13 – 28
 - cap II – pag. 28 – 44
 - cap III – pag. 45 – 59
 - cap V – pag. 71 – 94
 - cap VI – pag. 95 – 114
 - cap VII – pag. 115 – 137
 - cap VIII - pag. 138 – 154
 - cap X – pag. 167 – 179
 - cap XI – pag. 181 – 196
 - cap XII – pag. 197 – 213
 - cap XIII – pag. 214 – 222
2. Niculescu N. – *Economie Politica*, Editura Europolis, 2007, cap. I, II, III

o **Note de curs**

ECONOMIA POLITICA - STIINTA A RATIONALITATII

Stiintele pe care se bazeaza cunoasterea umana si dezvoltarea societatii, au parcurs în timp un lung proces de formare si dezvoltare. Stiinta economica se încadreaza si ea în aceasta regula.

Cercetarea evolutiei cunoasterii economice a condus la concluzia acceptata de mai multi specialisti ca se remarca cinci faze mai importante :

- faza prestiiintifica, care începe din antichitate si se desfasoara pâna în sec. al XVIII-lea ;
- faza constituirii propriu-zise a stiintei economice 1750-1870;
- faza descoperirii si elaborarii principiilor sale teoretice fundamentale 1870-1930;
- faza a patra a evolutiei stiintei economice , care se încadreaza între anii 1930-1970;
- faza a cincea, din deceniul al 8-lea al secolului nostru pâna în prezent.

Analiza evolutiei stiintei economiei atesta ca bazele teoretice ale economiei politice au fost puse de mari economisti ca: A Smith, David Ricardo, Jean Batiste Say, John Stuart, Mill si alti remarcabili economisti care si-au adus contributia la ridicarea acestei stiinte pe noi trepte de cunoastere.

Studierea evolutiei obiectului de studiu al economiei politice evidentiaza ca definirea acestuia a preocupat în timp toate curentele de gândire economica.

La început, datorita nediferentierii stiintei economice de celelalte stiinte, obiectul de studiu al economiei politice se identifica cu cel al stiintei în ansamblul ei.

Initial se limita la productia agricola, apoi a fost extins la productia în ansamblu, dupa care, la circulatia, repartitia si consumul avutiei. Conceptia clasicilor privind obiectul de studiu al economiei politice s-a dovedit deficitara , deoarece nu cuprindea în aria ei de cercetare serviciile care în prezent în tarile dezvoltate detin mai mult de jumătate din produsul national.

Deficitar s-a dovedit si curentul marxist aparut la mijlocul sec al XIX-lea care reducea obiectul de studiu al economiei politice la raporturile sociale de productie, generate de desfasurarea procesului de productie.

La sfârșitul sec. al XIX-lea obiectul de studiu al economiei politice a fost orientat cu deosebire spre schimbul de marfuri cu accent pe trebuintele umane si pe utilitatea economica. Numeroase scoli economice si curente de gândire au situat în centrul vietii economice elementele psiho-sociale dând teoriei economice o pronuntata nuanta psihologica subiectiva.

În sec. XX s-a impus opinia potrivit careia economia politica este stiinta optiunilor rationale eficiente. Aceasta conceptie porneste de la realitatea ca trebuintele de consum ale omului sunt nelimitate cantitativ si ca diversitate, în timp ce resursele de satisfacere a lor sunt rare si limitate. Aceasta impune compararea si comensurarea nevoilor de consum cu

resursele și satisfacerea selectivă prioritara a unora față de altele în baza analizei costului de oportunitate, adică a comparării câștigului și pierderii generate de satisfacerea prioritara a unor trebuințe în raport cu altele. De-a lungul timpului, se remarcă preocuparea oamenilor și a societății de a asigura un echilibru între nevoile de consum în continuă creștere și diversificare și resursele rare și limitate.

În concordanță cu această realitate, în teoria definirii științei economice s-au formulat mai multe variante dintre care reține atenția:

- ✓ știința economică reprezintă "știința care studiază comportamentul ca o relație între teluri și resursele rare, care au întrebuintări alternative".
- ✓ știința economică studiază acțiunile indivizilor și ale grupurilor de indivizi în procesul de producție, schimbul și consumul de bunuri și servicii în scopul satisfacerii cu resurse limitate a trebuințelor nelimitate ale oamenilor.
- ✓ știința economică studiază resursele limitate pentru a produce bunuri (marfuri, produse) evaluabile și a le distribui pe grupe.

În concluzie, se poate formula ideea că știința economică studiază opțiunile raționale ale oamenilor și grupurilor sociale în procesul de producție, schimb, repartitie și consum al bunurilor și serviciilor în scopul satisfacerii cu resurse limitate a cerințelor nelimitate ale civilizației umane aflate în plin progres.

Față de politica economică, economia politică trebuie să fie antemergător, având rolul de a furniza idei pe baza cărora oamenii politici să poată stabili măsuri practice.

Știința economică operează cu noțiuni și concepte specifice cu ajutorul cărora cercetează activitatea economică, dinamica ei, în timp și spațiu.

Relațiile de suprafață se caracterizează printr-o multitudine de manifestări individuale, de aspecte exterioare și vremelnice. Acestea pot fi observate, și cercetate în mod empiric, pe baza de experiență și sunt reflectate în gândire prin termenul de fenomen economic.

Fenomenul economic reprezintă forma exterioară a activității economice, respectiv acele aspecte și acte economice care apar și se manifestă la suprafața acestuia și pot fi cunoscute de oameni în mod direct.

Privite în mișcarea lor temporală, fenomenele devin procese economice.

Procesul economic exprimă transformările cantitative, structurale și economice în timp și spațiu. Astfel dacă mărimea pretului unui lucru poate fi considerată fenomenul, creșterea (modificarea) acestuia pe o perioadă de timp este procesul economic.

Fenomenele economice se leagă între ele, iar procesele economice se desfășoară în timp pe baza unor relații de interdependență proprii și a legăturilor de interdependență cu cele de altă natură: tehnologică, ecologică, socială, psihologică etc.

Dependențele reciproce dintre fenomenele și procesele economice, ca și posibilitatea devenirii unora dintre ele din cauza în efecte și invers sunt denumite **stare dependentă mutuală**.

Legile economice exprimă raporturi stabile, cu un grad ridicat de repetabilitate, între procese și fenomene economice. Cele mai multe din aceste fenomene sunt de cauzalitate, altele exprimă funcționalitatea sistemelor economice, iar unele sunt raporturi de interdependență și variație reciprocă a fenomenelor. În toate cazurile legile economice exprimă relații de profunzime trainice și de durată care se regăsesc și se impun în activitatea indivizilor participanți la viața economică.

Activitatea economică implică riscul. **Riscul este definit ca un eveniment viitor și probabil a cărui producere ar putea provoca anumite pagube sau pierderi**. Analiza riscului începe cu definirea termenului de incertitudine, de nesiguranta în viitor.

Incertitudinea exprimă o stare de nesiguranta cu privire la viitor. Nesiguranta economică are ca sursă fie caracterul obiectiv, impredictibil al unui proces economic, fie caracterul aproximativ al cunoștințelor existente la un moment dat.

Incertitudinea se referă deci la starea de nesiguranta legată de rezultatele scontate a se obține în urma unei acțiuni economice. O acțiune este considerată incertă atunci când este posibilă obținerea mai multor rezultate fără să se cunoască probabilitatea de apariție a uneia sau alteia dintre ele.

Riscul se caracterizează prin posibilitatea descrierii unei serii de probabilități pentru rezultatele scontate, ca și prin cunoașterea acestei legi de cei interesați.

Riscul și incertitudinea se găsesc combinate în diverse proporții.

Incertitudinea devine o potențială sursă de risc atunci când decurge dintr-o informare incompletă sau sunt folosite surse informaționale care sunt incompatibile. Participanții la viața economică acordă o atenție deosebită măsurării riscului cu ajutorul probabilităților.

Probabilitatea arată în ce măsură este posibilă producerea unui fapt, unui anumit eveniment, în condiții bine determinate. Riscul este o caracteristică a întregii distribuții de probabilități.

Metode de cercetare economică

Unitatea inductie-deductie reprezintă o cale de cercetare economică.

Inductia este modul de a raționa trecând de la particular la general, de la fapte la generalizări teoretice. Ea este operațiunea intelectuală de cunoaștere a esenței sau a principiilor plecând de la abordarea atentă a fenomenelor, faptelor și actelor economice.

Deductia realizează operațiunea intelectuală de înțelegere a unor manifestări sau fenomene, plecând de la principiul (legea) sau esența acestora. Este modul de a cerceta economia plecând de la general la particular.

Inductia și deductia reprezintă o singură metodă de cercetare ce se desfășoară în trei etape (aprecia Charles Gide) :

- observarea faptelor, fără o idee preconcepută și mai ales observarea acelor fapte care par neînsemnate;
- imaginarea unei explicații generale, formularea de legi care să facă posibilă apropierea între fapte, legarea între ele de la efect la cauza și invers;
- verificarea fondului acestei ipoteze, observarea dacă legile formulate corespund faptelor și dacă politica economică este fundamentată pe ele.

Principiul "caeteris paribus" prin care unele elemente ale analizei se consideră stabile, în timp ce altele variază. Acest principiu nu este propriu economiei ci logicii conform căreia "interpretarea evoluției fenomenului se face prin recunoașterea unui punct stabil de referință". De regulă sunt considerate elemente stabile cele care se pot determina matematic. Cererea de piață pentru pantofi presupune un element stabil (numărul de consumatori) și variabil (moda).

Abstractia științifică reprezintă o componentă a metodologiei economiei politice. Caracterul complex al economiei și posibilitățile limitate ale fiecărui cercetător sau al echipei de cercetare fac necesară concentrarea atenției asupra unui anumit aspect spre a-l analiza făcând abstracție de celelalte elemente. Cunoașterea unei laturi a realității economice se concretizează într-un simbol lingvistic - o noțiune, un concept.

Unitatea dintre analiza și sinteza. Analiza înseamnă descompunerea fenomenului procesului cercetat în elementele sale componente și *sinteza* presupune unirea elementelor analizate separat în cadrul întregului unitar legat prin relații cauzale sau funcționale.

Unitatea dintre metoda istorică și cea logică de analiză. Metoda istorică presupune reflectarea, descrierea și fixarea faptelor și evenimentelor așa cum s-au petrecut în timp. Cercetarea logică presupune trecerea de la abstracție la concret, preluând din procesul istoric real numai ceea ce este esențial și reprezintă verigi necesare. Cercetarea logică este istoria eliberată de elementele întâmplătoare fără a fi ruptă de realul economiei.

Unitatea analizei cantitative și calitative. Cercetarea trebuie să țină seama de conexiunile dintre actele și faptele economice, de aspectul calitativ al lor cât și de măsura și intensitatea acestora, de aspectul lor cantitativ.

Modelarea matematică (reproducerea schematică a unui proces economic sub forma unui sistem linear sau analog, în scopul studierii modului de desfășurare a fenomenului sau a procesului real) reprezintă o treaptă importantă pentru trecerea de la abstract la concret.

NEVOI UMANE ȘI RESURSE

Prin nevoi umane se înțelege mai întâi ceea ce resimt oamenii direct sau indirect ca fiindu-le necesar pentru existență, formarea și manifestarea personalității lor. Oamenii resimt fiecare în felul lor și cu intensitate diferită nevoia de a mânca, de a bea, de a se îmbrăca, de a se informa și instrui, de a-și îngriji sănătatea, de a se distra etc.

Nevoile umane reprezintă doleanțele, cerințele oamenilor de a avea și folosi bunuri materiale și servicii care devin nevoi efective în funcție de condițiile de producție existente la un moment dat.

Nevoile, fiind eminamente subiective, deși au izvorul în doleanțele omului ca ființă biologică, rațională și socială, pot fi grupate astfel:

- a) nevoi biologice - care sunt primele resimtite, inerente fiecărui individ (nevoi alimentare, de îmbrăcăminte, locuințe, păstrarea sănătății);
- b) nevoi spirituale psihologice - care apar pe măsura progresului general (morale, instructive, afective, de petrecere a timpului liber);
- c) nevoile de grup - care sunt resimtite de oameni ca participanți la un anume socio-grup (instituție, întreprindere, oras, țară) și pot fi satisfăcute numai prin acțiunea unor colectivități locale sau naționale (educative, amenajarea teritorială).

Nevoile umane au următoarele caracteristici proprii:

1. **nelimitate ca număr**
2. **limitate în capacitate**(ca volum)
3. **concurrente și substituibile**, unele din ele se dezvoltă în detrimentul altora, înlocuindu-se reciproc în timp și spațiu;

4. complementare

Transformate în mobiluri directe ale activității economice nevoile, *devin interese economice*.

Nevoile umane înțelese de oameni și devenite mobiluri ale confruntării și cooperării lor în vederea dobândirii resurselor și bunurile necesare satisfacerii trebuințelor, *reprezintă interesele economice*.

Resursele economice reprezintă totalitatea elementelor, premiselor - directe sau indirecte - ale acțiunii sociale practice - care sunt utilizate în producerea de noi bunuri.

Resursele sunt formate din:

- a) resursele naturale și umane- formează resursele originare sau primare;
- b) resursele economice derivate- mașinile de toate categoriile, tehnologiile de fabricație, infrastructurile materiale, laboratoarele științifice, baza materială a învățământului, potențialul științific al populației etc. Aceste resurse sunt rezultatul folosirii și acumulării resurselor primare, ce potentează eficiența utilizării resurselor primare.

Dupa forma lor de existență, resursele pot fi grupate :

- 1) resurse materiale- ele cuprind resursele primare și pe cele derivate (bogățiile solului și subsolului, echipamente tehnologice etc.);
- 2) resurse umane- cuprind resurse umane primare, cât și pe cele derivate (stocul de învățământ, cunoștințele științifice, inovații etc.). Resursele economice sunt relativ limitate.

Satisfacerea fiecărei nevoi umane presupune bunuri.

Bunul cuprinde ansamblul materialelor identificabile și măsurabile luate din natură, prelucrate sau produse și al *serviciilor de orice fel care pot satisface o anumită trebuință umană.*

Bunurile economice se împart în:

- a) bunuri libere- cele existente în natură în cantități relativ nelimitate (aer, lumina solară etc.);
- b) bunuri economice rezultat al activității (economice) umane.

Efortul de alegere a resurselor și ierarhizarea folosirii lor pentru o cât mai bună satisfacere a nevoilor nelimitate, reprezintă problema economică generală ce formulează întrebările : cât să producă, cum să producă, pentru cine, etc.

Rolul jucat de nevoie în ansamblul acțiunii economice și legea rarității fac ca economia să fie considerată normativă sau pozitivă.

Economia normativă se definește prin aceea că aprecierea bunei folosiri a resurselor rare se face prin prisma gradului de satisfacere a trebuințelor, acestea fiind privite ca doleanțe, aspirații.

Economia pozitivă porneste de la anumite opțiuni ale indivizilor și socio-grupurilor și de la resursele disponibile, eficiența fiind criteriul de apreciere a modului de soluționare a problemei generale.

Activitatea economică reprezintă lupta împotriva rarității, proces complex ce reflectă faptele, comportamentele privitoare la atragerea și utilizarea resurselor economice în vederea producerii, circulației, repartitiei și consumului de bunuri, în funcție de nevoile și interesele economice.

Privite în timp, activitățile economice se caracterizează printr-un amplu proces de diversificare, specializare și integrare, cunoscut sub denumirea de *diviziune socială a muncii*.

Diviziunea socială a muncii reprezintă procesul obiectiv de desprindere, diferențiere, separare și combinare a diferitelor genuri de activități și fixare a acestora, prin funcțiile îndeplinite, ca laturi inseparabile ale acțiunii sociale.

Structura economiei naționale:

Microeconomia se referă la totalitatea fenomenelor și proceselor economice, la raporturile cauzale și functionale care se formează între participanții la viața economică care se structurează la nivelul unităților economice, al familiilor și al verigilor administrativ - teritoriale de bază.

Mezoeconomia cercetează viața economică de la nivelul ramurilor, subramurilor și zonelor economice.

Macroeconomia reprezintă ansamblul formelor de economie din cadrul unei țări, desfășurate în unitatea lor la nivelul unităților, ramurilor și zonelor teritoriale.

Economia națională reprezintă sistemul istoric constituit al activităților economico-sociale, activități care se desfășoară și se întretin reciproc în cadrul unei țări și care se raportează la posibilitățile și la interesele generale naționale - statale.

La nivelul economiei naționale, elementele structurale se diversifică în plan orizontal în: structuri tehnologice, de ramură, teritoriale, sectoriale, etc.

FACTORII DE PRODUCTIE

Ansamblul activitatii economice are ca premisa resursele productive, reprezentate de mijloace disponibile si susceptibile de a fi valorificate în producerea de bunuri materiale si servicii.

În masura în care resursele productive si disponibile sunt atrase si utilizate în activitatea economica, acestea reprezinta în fapt **factorii productiei**.

Resursele productive cuprind o diversitate de forme, clasificarea lor se face pe diferite criterii:

În consecinta, ca elemente ale avutiei unei tari gasim toate resursele productive si celelalte bunuri sau valori acumulate ce apar ca stocuri la un moment dat, sursa fiind natura si munca depusa de-a lungul timpului de generatiile de oameni care s-au succedat pe teritoriul lor national.

Avutia nationala este în general structurata pe mai multe componente principale.

- 1) Resursele naturale utilizate în activitatea economica cuprind:
 - a) fondul funciar pe categorii de folosinta;
 - b) rezervele naturale se împart în:
 - rezerve regenerabile (apa, pamânt)
 - rezerve neregenerabile (minerale)
 - c) dupa volumul rezervelor disponibile:
 - resurse recuperabile;
 - resurse deficitare.
 - d) din punct de vedere al posibilitatilor de reutilizare :
 - resurse recuperabile;
 - resurse nerecuperabile (materii prime, în special combustibili fosili).
- 2) Resursele de munca, în calitate de component al avutiei nationale se refera la acele caracteristici ce definesc capacitatea oamenilor de a munci, care împreuna cu traditiile si experienta în productie constituie principala forma de acumulare în avutie.
- 3) Bunurile materiale sau avutia materiala acumulata cuprinde: capitalul fix, respectiv aparatul de productie care constituie factorul cel mai dinamic al economiei unei tari, stocurile materiale pentru productie, bunurile din inventarul gospodaresc personal al populatiei, stocurile financiar - valutare etc.
- 4) Bunurile spirituale (avutie acumulata)

Ansamblul elementelor de avutie atrase sau care pot fi atrase în circuitul economic în calitate de factori de productie definesc **potentialul economic al unei tari**.

În functie de sfera de cuprindere si posibilitatile efective de punere în valoare, potentialul economic poate fi exprimat în :

- 1) potentialul economic valorificabil, format din totalitatea resurselor economice susceptibile de a fi utilizate în producerea de bunuri si servicii.
- 2) potentialul atras în circuitul economic reprezinta numai o parte din potentialul economic valorificat , din acesta se scade stocul sub forma de rezerve în vederea utilizarii viitoare.

Diferenta dintre potentialul economic valorificat si cel atras în circuitul economic reprezinta resursele neutilizate, aflate în stare latentă.

Ca factor de productie, munca reprezinta activitatea specific umana, normala si / sau intelectuala prin care oamenii își folosesc aptitudinile, cunostintele si experienta ajutându-se de instrumente corespunzatoare în scopul producerii bunurilor necesare satisfacerii trebuintelor lor imediate si de perspectiva.

1) Sub raport cantitativ, munca trebuie analizata în primul rând în legatura cu populatia, cu factorul demografic în general.

2) Structura populatiei active, distributia ocuparii resurselor de munca este determinata de schimbarile care au loc datorita progresului tehnico - stiintific si economic.

3) Calitatea fortei de munca este strâns legata de nivelul de cultura generala si instruire profesionala, de nivelul de dezvoltare economica a tarii, care presupune o anumita traditie si o experienta acumulata în productie pentru diferite cereri si profesii.

Factorul natural al productiei sau natura se refera la toate resursele brute din natura care pot fi folosite la producerea bunurilor si serviciilor.

În aceasta categorie intra: solul, aerul, mineralele, apa, lemnul brut din padure etc., resurse denumite generic pamânt sau factorul natural al productiei.

Activitatea economica, pentru a se putea desfasura, necesita acumularea si utilizarea de bunuri reproductibile a caror existenta a dat nastere conceptului de capital.

Dupa modul în care participa la productie se combina si se înlocuiesc elementele sale, capitalul se împarte în:

- capital fix;
- capital circulant.

În miscarea sa circulatorie capitalul real în funcțiune parcurge trei stadii distincte:

- Stadiul I - îl constituie procesul de aprovizionare prin care banii sau capitalul lichid(B) se transformă în capital productiv (Kp) - cumpararea de bunuri de capital necesar productiei.
- Stadiul II - îl constituie procesul de productie - utilizarea si transformarea capitalului productiv în combinatie cu ceilalti factori productivi în bunuri destinate vânzării ca marfuri.
- Stadiul III - trecerea acestuia din forma marfa în forma baneasca (B')

B - Kp - P - M - B'

I II III

Reluarea permanenta a acestei miscari reprezinta rotatia capitalului, iar timpul necesar pentru parcurgerea unui circuit complet reprezinta durata sau viteza de rotatie a capitalului.

Viteza de rotatie a capitalului este influentata de doua grupe de factori:

- structura capitalului productiv si circulatia sa.

Capitalul real se formeaza, se realizeaza prin:

- formarea bruta a capitalului fix;

- variatia stocurilor- capital circulant.

Consumul capitalului fix reprezinta deprecierea bunurilor din capitalul fix survenite în decursul unei perioade de timp ca urmare a uzurii normale si a învechirii previzibile.

Deprecierea capitalului fix se datoreaza uzurii acestuia si se prezinta sub doua forme: - uzura fizica si uzura morala.

Uzura fizica consta în pierderea treptata a capacitatii de functionare a capitalului fix datorita folosirii lui în productie sau a actiunii distructive a agentilor naturali. Corespunzator uzurii fizice se calculeaza amortizarea care se include în costul de productie.

Amortizarea reprezinta procesul de recuperare treptata a cheltuielilor de achizitionare a capitalului fix prin includerea în costul produsului. Prin amortizare se asigura în cazul fiecarei întreprinderi un fond de amortizare pe seama caruia va fi posibila înlocuirea capitalului fix, la sfârșitul vietii sale tehnice.

Progresul calitativ al factorilor de productie vizeaza atât fiecare factor în parte cât si procesul combinarii si utilizarii lor în activitatea economica.

Ameliorarea calitativa a factorilor de productie se înfaptuieste prin progresul tehnic.

Progresul tehnic desemneaza totalitatea realizarilor cunoasterii umane prin care activitatea economica devine mai eficienta .

În conditiile progresului tehnico-stiintific actual dinamica ameliorarii calitative a factorilor de productie se accelereaza fata de orice perioada anterioara.

Realizarile stiintei, ale cunoasterii umane în general, alcatuiesc stocul de informatii disponibile si re folosibile. Acestea pot fi integrate în fiinta umana sub forma de cunostinte si experienta si altele sunt depozitate pe diferiti suporturi materiali.

Informatiile disponibile si nefolosibile depozitate pe diferiti suporturi materiali reprezinta în sensul cel mai larg **resurse informationale.**

COMBINAREA SI SUBSTITUIREA FACTORILOR DE PRODUCTIE. COSTUL DE PRODUCTIE

Combinarea factorilor de productie reprezinta deci un proces tehnico-economic specific de unire a factorilor de productie sub raport cantitativ, structural si calitativ în vederea producerii unui bun economic si de alegere a variantei optime de combinare din mai multe posibile, în scopul utilizarii cât mai rationale a factorilor.

Combinarea factorilor de productie este un proces care se caracterizeaza prin:

1. Latura tehnica
2. Latura economica

În adoptarea deciziilor privind combinarea factorilor de productie, întreprinderile se confrunta cu o serie de limite sau constrângeri tehnico-economice ce decurg din posibilitatile mai mari sau mai mici de substituire a factorilor.

Aceste posibilitati sunt determinate de specificul tehnologiei de productie si de particularitatile factorilor de productie antrenati în activitatea respectiva.

În aceasta situatie pot apare trei cazuri:

1. Factorii nu sunt substituibili - în cazul celor la care proportia utilizarii este fixa, determinata de coeficientii tehnici, cu caracter imperativ;

2. Factorii de productie sunt perfect substituibili - ei putând fi folositi în proportii foarte diferite pentru a obtine acelasi volum de productie; în agricultura si în industria carbonifera produsele se pot obtine pe baza folosirii muncii manuale sau în conditiile unui grad ridicat de mecanizare;
3. Factorii de productie sunt imperfect substituibili, ei fiind complementari - reprezinta situatia cea mai des întâlnita în activitatea economica.

Legea randamentelor neproportionale exprima relatia care exista între volumul productiei obtinute si schimbarile factorilor de productie, respectiv între productia suplimentara obtinuta si factorii suplimentari.

Progresul tehnic deplaseaza momentul în care randamentele încep sa descreasca, dupa cum cresterea dimensiunilor productiei da nastere la **randamentele de scara crescatoare**.

În procesul de combinare si utilizare a factorilor de productie acestia se consuma.

Expresia valorica a consumului de factori de productie pentru obtinerea de bunuri si servicii necesare pietei formeaza **costul de productie**.

Fiecare factor de productie are o forma specifica de a se consuma în cadrul procesului de productie, participând diferit la formarea costului de productie respectiv.

Consumul factorului uman, care consta în utilizarea potentialului de munca al lucratorilor se regaseste în costul de productie prin salariile platite de agentul economic respectiv.

Consumul capitalului fix se face în mai multe cicluri de productie, regasindu-se în costul de productie prin amortizare.

Consumul capitalului circulant are loc într-un singur ciclu de productie prin valoarea integrala.

Consumul factorului natural - pamântul, se regaseste în costul productiei prin suma de bani platita de agentul economic pentru dobândirea si folosirea lui.

Consumul factorului de productie poate fi privit pe întreaga productie - element de consum global - sau pe unitatea de produs (tona, metru, etc.)

Costul de productie reprezinta totalitatea cheltuielilor corespunzatoare factorilor pe care producatorii le întrebuințeaza pentru producerea si vânzarea de bunuri materiale sau pentru prestarea de servicii.

Costul sansei sau al optiunii sau al oportunitatii, reprezinta valoarea sansei sacrificate.

Într-o asemenea viziune, se considera cost real al oricarei actiuni valoarea sansei alternative care trebuie sacrificata în vederea întreprinderii actiunii respective. De exemplu: posesorul unei sume de bani nu-i foloseste pentru cumpararea unui autoturism, ci pentru efectuarea unei excursii în strainatate, costul acesteia este reprezentat prin valoarea autoturismului la care a renuntat, devenit si costul de alegere.

Producatorii si consumatorii trebuie sa aiba în vedere costurile sansei, deoarece în luarea deciziilor ei sunt confruntati cu alternative si aleg dintre ele; optiunile au la baza rationamentul economic, comparând costuri si beneficii anticipate de pe urma alternativelor.

Marimea costului de productie se determina: pe produs si pe întreaga productie;

- marimea costului pe întreaga productie (C) este dependenta de cantitatea de produse obtinute (Q) si de costul unitar (Cu):

$$C = f(Q, Cu) ; Cu = C/Q$$

- marimea costului pe unitatea de produs difera de la un produs la altul.

Costul global este definit ca ansamblul costurilor corespunzatoare unui volum de productie dat. În cadrul acestuia, în mod traditional, se disting ca elemente structurale :

- **costul fix (Cf)**
- **costuri variabile (Cv)**
- **costul total (Ct)**
- **costul marginal (Cm)**
- **costurile medii sau unitare** reprezinta costurile pe unitatea de produs sau pe unitatea de efect util.

Minimizarea costului înseamna reducerea cheltuielilor pe unitatea de efect util, realizarea unui cost minim pe unitatea de rezultat si are o deosebita importanta economica.

Obtinerea de profit depinde de capacitatea producatorilor de a fabrica bunuri de calitate superioara la un cost cât mai redus, pe care sa le vânda la preturi cât mai competitive.

Notiunea de pret competitiv nu exclude, ci presupune ca producatorii sa ofere clientilor lor marfuri la preturi care sa nu reduca puterea lor de cumparare.

Micsorarea costurilor si vinderea marfurilor la un pret competitiv, trebuie sa corespunda intereselor producatorilor si ale clientilor lor.

- 1) Costul de productie influenteaza oferta de bunuri - cu cât costurile sunt mai mici, cu atât oferta este mai mare si invers.
- 2) Minimizarea costurilor se reflecta în cadrul schimburilor economice, asigura competitivitatea pe piata interna si externa permite schimburi economice eficiente.

Reducerea costurilor de productie presupune rationalitate în orientarea și mobilizarea eforturilor, spirit de competiție, cunoaștere bazată pe calcul economic.

Optimul producătorului.

Înseamnă acea modalitate de realizare a producției prin care producătorul urmărește ca la un cost de producție dat să maximizeze producția obținută, adică să producă cât mai mult posibil.

Trebuie să țină seama de unele restricții :

- ✓ nivelul resurselor disponibile (limitele factorilor de producție)
- ✓ prețul factorilor de producție

O altă ipoteză a optimului producătorului o reprezintă minimizarea costului de producție determinată de utilizarea factorilor de producție .

O componentă esențială a gestiunii optime o reprezintă asigurarea unei dimensiuni optime a firmei - dimensiune dincolo de care costul mediu crește.

Procesul combinării și utilizării factorilor de producție se concretizează în ieșiri, denumite rezultate economice sub forma de bunuri materiale și servicii.

Rezultatele economice urmărite și evidențiate la nivelul fiecărui agent economic întreprinzător sunt cunoscute sub denumirea de **rezultate microeconomice**.

Principali indicatori microeconomici:

- cifra de afaceri
- valoarea adăugată
- venitul global
- profitul (beneficiul net)

Probleme de reflexie, întrebări:

- Etapele procesului formării științei economice
- Metode de analiză și structura economică
- Nevoile umane și interesele economice
- Activitatea economică

ECONOMIA DE PIATA CONTEMPORANA. TRASAURI CARACTERISTICE

Satisfacerea nevoilor umane se realizează din producție proprie, prin autoconsum sau prin apelarea la produsele altora și obținerea lor prin schimb.

Economia naturală reprezintă acea formă de organizare și desfășurare a activității economice în care nevoile de consum sunt satisfăcute din rezultatele propriei activități, fără a se apela la schimb.

Economia de schimb reprezintă acea formă de organizare și desfășurare a activității economice în care agenții economici produc bunuri pentru vânzare, obținând în schimbul lor alte bunuri, necesare satisfacerii nevoilor.

Legăturile economice dintre agenți se desfășoară sub forma tranzacțiilor bilaterale; bunurile produse îmbracă forma de marfă .

Economia la nivel mondial, a diferitelor zone geografice și al fiecărei țări prezintă o mare diversitate, este extrem de eterogenă. Venind în întâmpinarea tendinței de generalizare a economiei de schimb teoria economică s-a preocupat de elaborarea unor modele de organizare și funcționare capabile să rezolve problema rarității și să atenueze conflictul dintre resursele limitate și nevoile nelimitate, dintre capacitatea modului tehnic și utilizarea resurselor. Pe baza acestor modele au fost imaginat sistemele economice, ca tipuri specifice de organizare și reglare a activității economice, în sensul de mecanism de fundamentare și aplicare în viața a deciziilor pentru a răspunde problemei rarității.

Modalitățile concrete de fundamentare, adaptare, aplicare, și urmărire a deciziilor impuse de raritatea economică au fost definite sub forma a două sisteme teoretice de organizare și funcționare a economiei de schimb (care să răspundă la problemele ce și cât să producă, cum și pentru cine se produce) :

- a) sistemul economiei de piață ;
- b) sistemul economiei de comandă (de economie centralizată).

În practica economică, nici unul din modelele teoretice de organizare a economiei de schimb nu a funcționat în forma pură. În orice economie contemporană se întrepătrund în proporții diferite elemente și mecanisme specifice sistemului de piață liberă cu cele dirijate, se poate vorbi despre o anumită convergență între diferitele componente ale acestor sisteme.

BANII SI FUNCTIILE LOR ÎN ECONOMIE

Punctul de plecare în apariția banilor l-a constituit schimbul care la început s-a făcut în mod direct: bunuri contra bunuri fără mijlocitor sub forma trocului sau tramei.

Prima forma de existență a banilor a constituit-o banii-bunuri

Erodarea metalului prețios prin folosire și falsificările de mare amploare au făcut necesară apariția înlocuitorilor.

Banii-bilete de banca, ca înscrisuri ce atestau faptul că posesorii lor au depus în depozitul băncii emitente cantitatea de aur conform însemnului de pe ele.

Mai târziu au apărut **banii de hârtie** (hârtie-monedă) care reprezintă înscrisuri care în procesul de circulație înlocuiesc banii cu acoperire în bunuri reale.

O nouă etapă în evoluția banilor reprezintă utilizarea **banilor de cont**. Din cele prezentate rezultă că și evoluția banilor este marcată de trei etape distincte în devenirea și conținutul economic al acestora:

- ✓ etapă când moneda era fixată asupra unui bun economic având utilitate prin ea însăși;
- ✓ moneda simbol, reprezentant al unor mărfuri aflate în circulație;
- ✓ moneda convenție, ca activ recunoscut și acceptat să îndeplinească funcția de mijloc de schimb și de plată, să fie simbol de valoare în cadrul unei comunități;

În general banii se definesc prin raportarea lor fie la mărfuri (bani-marfa specială) fie la semnele de valoare (bani-simbol).

Natura și rolul banilor pot fi înțelese prin tratarea funcțiilor lor: măsură a activităților economice și etalon general; mijloc de schimb; mijloc de plată; instrument de rezervă și economisire; mijloc de realizare a transferurilor; bani universali.

- a) Banii ca instrument de măsură a activităților economice și etalon general
- b) Funcția mijloc de schimb
- c) Funcția de mijloc de plată
- d) Funcția de instrument de rezervă și economisire
- e) Funcția de bani universali

PROPRIETATEA

Problema proprietății a preocupat omenirea încă cu mii de ani în urmă, în timp ea a devenit element al confruntărilor sociale și obiect de studiu al științelor sociale. Privită în timp, proprietatea s-a miscat de la proprietatea funciara colectivă, la cea individuală asupra uneltelor, la forme mai evoluat "ager publicus", la cea privată și invers. De natura ei a depins în diverse perioade istorice forța stimulentele umane care au potențat în grade diferite, forța lor creatoare în multiplicarea avutiei materiale și spirituale.

Conținutul proprietății a fost interpretat diferit de anumite categorii de oameni, structurându-se trei optici de abordare: juridică, filozofică și economică.

Subiecții proprietății sunt fie persoane fizice (indivizi, familii), fie persoane juridice (sociogrupuri și organizații) care dețin anumite bunuri în proprietatea lor exclusivă și care își exercită direct și nemijlocit drepturile asupra lor.

Relațiile economice au fost cercetate din antichitate. Dreptul roman, de pildă, reglementa și conserva riguros dreptul de utilizare, de culegere a roadelor și de dispunere de bunuri - obiect ale proprietății. Cu timpul, atributele raportului de proprietate s-au diversificat, ajungându-se în prezent la următoarele:

- apropierea, ca drept de dispoziție al proprietarului asupra bunului aflat în proprietatea sa, puterea lui deplină de a dispune de el;
- însușirea de către o persoană a unui bun, dreptul ei de posesiune, ca dominație directă asupra obiectului;
- utilizarea obiectului proprietății pe care îl are în posesiune, unirea factorilor de producție cu cei umani;
- însușirea roadelor date de bunurile aflate în proprietate, extinderea raportului de proprietate și asupra rezultatelor economice;
- apropierea ca drept de gospodărire, administrare și gestionare a obiectelor proprietății, atribut apărut odată cu revoluția managerială.

În prezent coexistă următoarele forme de proprietate: privat - particulară, publică și mixtă.

- Proprietatea privat - particulară
- Proprietatea publică (de stat)
- Proprietatea mixtă-națională (privat-publică) și internațională (privat-publică).

Între aceste forme de proprietate existente în economia de piață are loc o permanentă competiție manifestată în procesul concurențial general.

AGENTII ECONOMICI

Agentii economici sunt persoane sau grupuri de persoane fizice si/sau juridice care în calitate de participanti la viata economica îndeplinesc roluri si au comportamente economice similare.

Delimitarea si gruparea lor se poate face pe baza mai multor criterii:

1. dupa tipologia subiectilor de proprietate
2. dupa forma de organizare si folosire a factorilor de productie
3. dupa sfera sau domeniul de activitate
4. dupa functiile economice îndeplinite, etc.

fiecare raspunzând unor cerinte si probleme specifice de analiza economica.

Dupa criteriul institutional în economia de piata se manifesta în principal urmatoarele categorii de agenti economici:

1. întreprinderile (firmele nonfinanciare)
2. gospodariile sau menajele
3. institutiile de credit si asigurari
4. administratiile publice si cele private
5. restul lumii (strainatatea)

Unitatile economice producatoare sunt acele entitati tehnico-organizatorice, economice, sociale, juridice, care produc bunuri materiale si presteaza servicii pe baze comercial-lucrative. Aceste unitati sunt deosebit de variate si pot fi grupate dupa mai multe criterii:

- a) dupa profil - unitatile economice pot fi industriale, agricole, de constructii, comerciale, bancare, ateliere de reparatii, birouri de consulting, institute de proiectari si cercetari etc.
In conditiile adâncirii diviziunii sociale a muncii s-a adâncit procesul de profilare a unitatilor economice. In industrie acestea s-au profilat în unitati: miniere, siderurgice, constructoare de masini, alimentare, textile etc.; în agricultura în unitati agricole cerealiere, zootehnice, avicole, viticole etc.
- b) dupa dimensiune - unitatile economice sunt: întreprinderi mici, mijlocii, mari si gigantice. Aceasta structura cuprinde unitati începând de la o mica ferma sau atelier în care lucreaza membrii unei familii pâna la marile firme - conglomerate, având zeci sau sute de mii de salariatii.
- c) dupa nivelul de înzestrare tehnica - unitatile economice pot fi : manufacturi, unitati mecanizate, automatizate, semirobotizate si robotizate.
- d) dupa criteriul tehnico-economic, organizational si juridic-unitatile economice pot fi: stabilimente (ferme, fabrici, mine), firme (organizatii) de afaceri si întreprinderi.

Întreprinderea - este acea unitate economica producatoare care se caracterizeaza printr-un gen specific de activitate, functionalitate si organizare tehnologica, prin capacitatea de a produce anumite bunuri, de a conduce si gestiona economic, prin autonomia sa financiara.

- a) concentrarea orizontala- grupeaza stabilimente, întreprinderi care fabrica acelasi produs si vizeaza o specializare pe plan tehnologic;
- b) concentrarea verticala, reuneste întreprinderile complementare, noua unitate cuprinzând un întreg circuit economic de la aprovizionarea cu materii prime pâna la controlul pietelor de desfacere si la organizarea serviciului pentru clienti;
- c) concentrarea prin conglomerat- regrupeaza unitati independente din punct de vedere tehnic, economic si juridic ce se leaga între ele doar prin interesul financiar si de difuzare a riscurilor asupra tuturor unitatilor care fac parte din conglomerat.

Întreprinderile se deosebesc între ele dupa formele de proprietate care stau la baza constituirii lor. Pe baza unor criterii economice si juridice se defineste urmatoarea tipologie:

1. Întreprinderi - persoane fizice (individuale- ferme de familie, private de familie);
2. Întreprinderi - asociere (cooperative);
3. Întreprinderi - societati comerciale (juridice):
 - a) ca persoane în nume colectiv si în comandita simpla;
 - b) de capitaluri, în comandita pe actiuni si societati pe actiuni (corporatii);
 - c) societati cu raspundere limitata (mixte: de persoane si de capitaluri).
4. Regii autonome- nationalizate sau constituite din resursele statului; directe si indirecte.

Probleme de reflexie, întrebări:

- Economia naturală și de schimb
- Diviziunea socială a muncii
- Economia de piață consecvențială: concept, tipuri

- Banii și funcțiile lor
- Proprietatea și atribuțiile ei
- Agenții economici și tipologia lor

PIATA SI CONCURENTA

CONCURENTA SI MECANISMUL DE FORMARE A PRETULUI

Trasatura esentiala a economiei de piata este concurenta care reprezinta forma activa de manifestare a liberei initiative.

Concurenta reprezinta confruntarea specifica dintre agentii economici ofertanti, vânzatori pentru a atrage de partea lor cumparatori (clientela, solicitanti).

Ea exprima comportamentul specific interesat al tuturor subiectilor de proprietate care actioneaza în economia de piata.

Lupta de concurenta se desfasoara cu ajutorul unor mijloace economice si extraeconomice.

a) Mijloace economice:

- reducerea costurilor bunurilor economice sub cele ale concurentilor;
- reducerea pretului de vânzare;
- ridicarea calitatii produselor;
- acordarea unor facilitati clientilor: transport gratuit, garantie si service, etc.

b) Mijloace extraeconomice:

- furnizarea de informatii generale pentru toti clientii cu privire la produsele oferite;
- sponsorizarea unor actiuni sociale de interes local ori national;
- in unele situatii agentii economici în relatiile cu clientii folosesc presiunile morale, speculând situatiile critice (razboi, crize, calamitate) încalcând legile tarii.

În functie de instrumentele luptei de concurenta aceasta poate fi loiala si neloiala.

- a) **Concurenta loiala** se defineste prin folosirea nediscriminatorie de catre vânzator a instrumentelor economice enumerate în conditiile accesului liber pe piata si a deplinei posibilitati de cunoastere a mijloacelor de reglementare a relatiilor de vânzare-cumparare.
- b) **Concurenta neloiala** este generata de marirea artificiala a propriilor produse, de acordarea unor stimulente deosebite clientilor, de utilizarea unor mijloace extraeconomice de patrundere si mentinere pe piata.

Concurenta prin functiile ei generale este considerata ca legea economica cu cel mai mare rol în asigurarea progresului economic si a egalitatii între oameni.

Concurenta are urmatoarele functii în economia de piata:

1. Stimuleaza progresul general.
2. Determina reducerea pretului de vânzare, ea opunandu-se scumpetei.
3. Contribuie la egalizarea progresiva a veniturilor si a conditiilor de viata.

Teoria economica defineste urmatoarele tipuri de concurenta: perfecta, monopolistica si imperfecta.

- a) **Concurenta perfecta sau pura** presupune existenta unui raport de piata, încât toti producatorii (vânzatorii) sa-si vânda toata productia, toate marfurile oferite la pretul pietei, fara ca unul dintre ei si toti împreuna sa-l poata influenta hotarâtor, iar cumparatorii sa poata procura ceea ce au nevoie si cât doresc din fiecare bun la acelasi pret fara a-l putea modifica dupa vointa lor.
- b) **Concurenta monopolistica** Aceasta forma întruneste toate premisele concurentei perfecte cu exceptia omogenitatii produselor, care este substituita cu diferentierea produsului, cumparatorii au posibilitatea sa aleaga produsul pe care îl prefera dintr-o anumita categorie, iar vânzatorii pot impune pretul si cantitatea prin politica noilor sortimente de produse care se deosebesc de cele vechi .
- c) **Concurenta imperfecta** se manifesta pe acea piata în care agentii economici - vânzatori si cumparatorii pot sa influenteze prin actiunile lor unilaterale raportul dintre cererea si oferta de marfuri si nivelul preturilor în vederea obtinerii de profituri mari si stabile.

Probleme de reflexie, întrebări:

- Concurența: concept, mijloace economice și contra economice
- Formele de concurență
- Funcțiile concurenței

PIATA. CEREREA SI OFERTA

Piata este locul de întâlnire, mai mult sau mai puțin distinct, dintre oferta vânzătorilor și cererea cumpărătorilor, prima fiind forma de manifestare a producției în condițiile economiei de piață, a doua exprimând nevoile umane solvabile, însoțite de capacitatea oamenilor de a cumpăra marfurile oferite și care se dovedesc a fi convenabile pentru ei.

Piata îndeplinește multiple funcții:

- piața verifică concordanța sau neconcordanța dintre volumul, structura și calitatea ofertei (producției) cu nivelul, structura și calitatea cererii (a nevoilor umane);
- piața oferă informații obiective, ieftine și rapide agenților economici participanți la piață;
- piața selectează agenții economici pe baza criteriului eficienței activității lor;
- piața stabilește prețul bunurilor și serviciilor economice care fac obiectul vânzării-cumpărării.

Clasificarea pieței se face după mai multe criterii:

1. după natura bunurilor ce fac obiectul tranzacțiilor comerciale;
2. după forma obiectelor schimbate;
3. după starea obiectelor supuse vânzării-cumpărării, în funcție de existența sau inexistența lor în momentul tranzacției;
4. după locul de desfășurare a relațiilor de schimb;
5. după timpul în care se transferă obiectele tranzacționate la cumpărători;
6. după numărul și importanța relativă a participanților;
7. după raportul dintre cererea și oferta unui bun sau categorii de bunuri.

Sistemul pietelor cuprinde:

- piața bunurilor de consum personal - care cuprinde bunurile corporale și încorporale;
- piața bunurilor destinate producției (factorilor de producție);
- piața financiară, ca sistem de relații prin care resursele banesti temporar disponibile sunt oferite acelor agenți economici care au nevoi suplimentare de aceste resurse;
- piața resurselor naturale, de exemplu a petrolului și gazelor naturale, a devenit o piață de interes general;
- piața monetară;
- piața muncii;
- piața informațiilor;
- piața serviciilor manageriale, de marketing, a tuturor serviciilor tehnice, științifice, juridice s.a.

Piata în ansamblul ei se prezintă ca piața reală și piața fictivă aflate în strânsă legătură.

Piata reală exprimă cererea și oferta de bunuri de consum și de factori de producție.

Piata fictivă are ca obiect cererea și oferta de titluri de proprietate, vânzarea și cumpărarea de semne banesti ale bunurilor economice.

Cererea

Cererea reprezintă cantitatea totală dintr-o anumită marfă dorită care poate fi cumpărată de un individ, într-o perioadă de timp la un preț unitar dat.

În funcție de natura bunurilor cererea poate fi:

- a) cererea pentru bunuri substituibile (ulei de măsline - ulei de floarea soarelui - ulei de porumb - ulei de soia);
- b) cererea pentru bunuri complementare (autoturisme-benzina, obiecte electrocasnice - energie electrică);
- c) cererea derivată (cererea pentru făină este determinată de cererea pentru pâine).

Marimea și dinamica cererii pentru un anumit bun sunt determinate de nivelul și dinamica prețului pentru bunul respectiv care reprezintă cauza extinderii sau contractiei cererii.

Raporturile de cauzalitate dintre modificarea prețului unitar al unui bun și schimbarea cantității cerute constituie **conținutul legii generale a cererii**.

Potrivit acestei legi: creșterea prețului unitar al unui bun determină reducerea cantității cerute din acel bun și invers.

Excepțiile de la legea generală reflectate în "Paradoxul Giffen", după numele celui care a studiat fenomenul, se poate explica **prin cele două efecte generale ale creșterii prețului la un anumit bun:**

1. creșterea cantității la alte bunuri ale caror prețuri nu au crescut - care sunt substituibile;

2. reducerea venitului real - pentru bunurile inferioare, între reducerea veniturilor reale și cantitatea cerută există o relație inversă, negativă.

În cazul creșterii prețului unui bun inferior, iar **efectul de venit** este mai mare decât **efectul de substituție**, cantitatea cerută crește.

Într-o perioadă de timp dat cererea pentru un anumit bun poate să crească sau să scadă în funcție de evoluția următorilor factori care poartă denumirea de **condițiile cererii**:

- modificarea veniturilor banesti ale consumatorilor;
- modificarea prețului altor bunuri;
- modificarea numărului de cumpărători;
- modificare preferințelor cumpărătorilor;
- previziunile privind evoluția prețului și a venitului.

Elasticitatea cererii exprimă sensibilitatea cererii la modificarea prețului sau a altei condiții a cererii. Ea se determină cu ajutorul coeficientului elasticității cererii.

Coeficientul elasticității cererii arată fracțiunea sau procentul modificării cererii în funcție de schimbare a prețului sau a altei condiții a cererii.

Modificarea prețului unui anumit bun sau a oricăreia din condițiile cererii determină schimbări pozitive sau negative în cererea pentru bunul respectiv. Aceste schimbări pot fi măsurate numai dacă se cunoaște influența factorilor care determină elasticitatea cererii. Factorul cel mai important este schimbarea prețului care determină modificarea cererii și anume :

a) **Ponderea venitului** cheltuit pentru un anumit bun în bugetul total al familiei. Cu cât ponderea cheltuielilor pentru cumpărarea unui bun este mai ridicată, cu atât coeficientul elasticității la preț (E_{cp}) este mai mare și invers. Unele categorii de bunuri au o pondere mai mare în cheltuielile totale iar altele mai reduse. Astfel, pe măsura ce veniturile cresc, ponderea cheltuielilor pentru produsele alimentare se reduce. De aceea aceste cheltuieli au o pondere mult mai mare în totalul cheltuielilor persoanelor cu venituri reduse față de cele cu venituri mari.

b) **Gradul necesității de consum**, reprezintă un factor important care acționează asupra coeficientului elasticității cererii. Din punct de vedere al naturii trebuințelor satisfăcute, bunurile pot fi de două categorii :

- 1) bunuri necesare (vitale)
- 2) bunuri de lux

Nivelul coeficientului elasticității cererii pentru bunurile de lux, în funcție de prețul acestora, este mai mare decât al celui pentru bunurile necesare.

c) **Durata perioadei de timp** de la schimbarea prețului la un anumit bun și mărimea coeficientului elasticității cererii la preț există o relație directă pozitivă. Dacă prețul unui bun se dublează într-o perioadă scurtă de timp cererea se va reduce mai puțin, iar într-o perioadă îndelungată de timp se va reduce cu un procent mult mai mare.

Oferta reprezintă cantitatea maximă dintr-un anumit bun pe care un vânzător intenționează să o vândă într-o perioadă determinată de timp, la un anumit preț.

Dimensiunile și dinamica ofertei derivă din comportamentul economic al producătorilor.

În funcție de nivelul cererii, cantitatea vândută poate să difere de cantitatea oferită. Însursumarea cantităților oferite la același preț de către toți vânzătorii reprezintă oferta de piață care exprimă :

- a) cantitatea maximă dintr-un anumit bun pe care vânzătorii doresc să o vândă la un anumit preț unitar.
- b) prețul unitar minim acceptat de vânzătorii pentru o cantitate dintr-un anumit bun pe care ei doresc să îl vândă.

După natura bunurilor se pot remarca următoarele forme de ofertă:

1. oferta de bunuri independente - exemplu oferta de autoturisme, confecții, alimente;
2. oferta complementară când din producția unor bunuri principale - producția de miere, carne, rezultă unele lucruri secundare;
3. oferta mixtă când mai multe bunuri oferite satisfac o anumită cerere (cafea, lapte, ceai).

Raporturile de cauzalitate dintre schimbarea prețului și cantitatea oferită constituie conținutul legii generale a ofertei.

Potrivit acestei legi:

- creșterea prețului determină creșterea ofertei
- reducerea prețului determină reducerea ofertei.

În condițiile în care ceilalți factori care determină modificarea ofertei rămân neschimbați, rezultă că între evoluția prețurilor și cantitatea oferită există o relație directă pozitivă.

Modificarea cantității oferite la același nivel al prețului este determinată de o serie de factori denumiți condițiile ofertei și care sunt :

- costul de producție
- prețul altor bunuri
- numărul firmelor care produc același bun

- taxele si subventiile
- previziunile privind evolutia pretului
- evenimentele social - politice si naturale

Elasticitatea ofertei exprima dimensiunile sau gradul modificarii ofertei în functie de schimbarea pretului sau a oricareia din conditiile ofertei.

Elasticitatea ofertei este determinata de urmatorii factori :

- costul de productie;
- posibilitatea de pastrare si depozitare a bunurilor;
- perioada de timp de la modificarea pretului.

Potrivit acestei legi:

- pretul de pe piata este determinat de miscarea cererii si a ofertei.
- pretul de pe piata a oricarui bun tinde permanent spre un nivel de echilibru.

Probleme de reflexie, întrebări:

- Piața și criteriile de clasificare
- Funcțiile pieței
- Cererea și clasificarea ei
- Oferta și clasificarea ei
- Echilibrul pieței

PRETUL

Preturile, ca valori concrete la care circula bunurile, reprezinta cea mai complexa forma de masurare economica, denumita si monetara (baneasca). În sens general, pretul exprima cantitatea de moneda ce trebuie platita pentru achizitionarea unor bunuri si servicii în cadrul tranzactiilor de piata.

Nivelul si evolutia pretului sunt influentate din partea cererii si a ofertei:

a) din partea cererii de :

- utilitatea bunurilor ce urmeaza a fi achizitionate de consumatori;
- capacitatea de plata a cumparatorului; nevoile consumatorilor si structurile cererii;
- costul cumpararii din alta parte (de pe alta piata a bunului respectiv).

b) din partea ofertei de :

- costul de productie, respectiv consumul de factori necesari producerii bunului respectiv oferit;
- preturile bunului respectiv practicate pe alte pietee.

Factorii externi ai formarii pretului (exogeni pietei) sunt :

- ✓ interventia indirecta guvernamentala asupra ofertei cât si a cererii în sensul cresterii sau reducerii lor pentru ca mecanismul lor sa functioneze normal;
- ✓ masurile adoptate de stat pentru mentinerea unor echilibre social - economice pe piata muncii, protectia unor producatori agricoli s.a. care s-au reflectat în nivelul si dinamica pretului;
- ✓ comportamentul unor organizatii economice mari cu piata monopolista.

În vederea reflectarii si analizei pietelor concurentiale si a mecanismelor formarii pretului pe aceste pietee, economistii au formulat doua modele fundamentale prin care se evidentiaza fortele pietei si pretul bunurilor: 1) unul pentru o piata concurenta pura sau perfecta; 2) pentru o piata de monopol.

Ele sunt modele teoretice, deoarece libera concurenta perfecta sau monopolul generalizate nu functioneaza niciodata în mod exclusivist.

De aceea miscarea efectiva a fortelor economice ale pietei si procesul material al formarii preturilor în viata economica moderna se bazeaza pe principii ce nu apartin în întregime nici liberei concurentee , nici monopolului.

Cu toate acestea, modelele mentionate constituie importante instrumente analitice necesare înțelegerii realitatilor complexe în cadrul carora are loc o întrepatrundere a trasaturilor celor **doa tipuri de concurenta**.

Pe o piata cu concurenta perfecta, pretul se formeaza la nivelul pretului de echilibru dintre curbele cererii si ale ofertei, situatie în care cantitatile cerute sunt egale cu cele oferite.

Caracteristicile esentiale ale pretului de echilibru:

- Apare spontan, ca rezultat al jocului liber al fortelor pietei fiecarui bun si reprezinta acel nivel al pretului la care are loc egalitatea cantitatilor cerute din bunul respectiv si cele oferite.
- Formarea pretului de echilibru al fiecarui bun este legata si de situatia pietelor independente, de preturile de echilibru ale celorlalte bunuri.

Din punct de vedere al naturii si obiectului pietei , exista:

- preturi ale bunurilor materiale si serviciilor;
- preturi ale factorilor de productie;
- preturi sau cursuri ale titlurilor de valoare
- preturi ale bancilor - corespunzator pietei titlurilor financiare si pietei monetare.

Dupa natura obiectului schimbului:

- preturi industriale
- preturi agricole
- tarife pentru servicii etc.

Dupa stadiul schimbului :

- preturi cu ridicata
- preturi cu amanuntul

Prin functiile lui economice, pretul este numai o categorie valorica dar si o importanta pârghe economica prin intermediul careia se realizeaza anumite obiective economice si sociale.

- 1) Functia de calcul si masurare a cheltuielilor si rezultatelor
- 2) Functia de stimulare a producatorilor
- 3) Functia de recuperare a costurilor si de distribuire a veniturilor

Interventia statului în procesul formarii si evolutiei preturilor porneste de la obiectivele urmarite în fiecare tara, el foloseste metode economice sau extraeconomice, administrative, caracterizate printr-o mare diversitate a extinderii în timp si spatiu al rigurozitatii si fermitatii aplicarii lor si se refera la:

a) modalitatile principale de influentare a costurilor:

- asigurarea unor preturi avantajoase la materii prime de baza , la masini si utilaje
- mentinerea unor tarife reduse la transporturi si servicii industriale, acordarea gratuita sau la pret redus a unor licente, patente sau tehnologii.

b) în vederea asigurarii unor conditii favorabile de dezvoltare se urmareste totodata frânarea cresterii preturilor în general, prin mentinerea la nivel scazut a celor din sectorul de stat, sector ce cuprinde îndeosebi domeniile industriei extractive, cercetarii stiintifice si transporturilor.

c) evolutia raportului cerere si oferta-factorul fundamental al formarii si miscarii preturilor - este influentata direct de volumul de marfuri si de resurse financiare de care dispune statul.

Achizitionarea unor cantitati apreciabile de materii prime minerale , cereale, materiale strategice s.a.m.d. la preturi minime garantate si manevrarea lor în perioada cresterii preturilor unor astfel de bunuri, cale importanta de influentare generala a evolutiei preturilor.

d) politicile în domeniul subventiilor bugetare, al creditelor, impozitelor si taxelor duc de regula la dimensionarea profitului.

În tarile cu economie de piata se recurge la subventionarea preturilor mai ales în conditiile în care unele ramuri se confrunta cu dificultati financiare la stabilirea nivelului minim al salariilor.

e) înghetarea preturilor, fixarea nivelului si respectiv a limitelor modificarii lor la produsele industriale, se stabileste o limita maxima, iar la cele agricole o limita minima .

f) reglementarea modului de calculare a componentelor definitorii, ale costului si profitului - actiune în realizarea careia un rol determinant revine conventiilor si preturilor de deviz.

În raport de dimensionarea spatiala si temporala a utilizarii de catre stat a metodelor de interventie se structureaza trei tipuri de politici în domeniul preturilor.

1. Politicile care limiteaza interventia puterii publice la un numar redus de produse
2. Politici bazate pe coexistenta unui sector reglementat relativ important si unui sector liber sau doar simplu supravegheat
3. Politici ce tind sa impuna o disciplina de ansamblu a preturilor pe timp îndelungat

Probleme de reflexie, întrebări:

- Prețul și formarea lui
- Clasificarea prețurilor
- Funcțiile prețului
- Politici de prețuri

PIATA MUNCII. SALARIUL

Factorul munca, care reprezinta conditia generala a oricarei activitati se asigura ca si ceilalti factori de productie prin intermediul pietei.

Piata muncii are la baza întâlnirea si confruntarea cererii cu oferta de munca.

Conditia generala ca nevoia de munca sa ia forma cererii de munca este salarizarea ei.

Cererea de munca reprezinta nevoia de munca salariată care se formează la un moment dat într-o economie de piata.

Cererea se exprima prin numarul de locuri de munca .

Oferta de munca este formata din munca pe care o pot depune membrii societatii în conditii salariale.

Oferta de munca se exprima prin numarul celor apti de munca sau populatia apta de munca din care se scade numarul femeilor casnice, elevilor si studentilor, militarilor în termen, celor care desfasoara activitati nesalariate, celor care nu doresc sa se angajeze.

Cererea si oferta de munca se desfasoara în doua etape:

- la nivelul economiei sau al ramurilor
- la nivelul întreprinderii sau firmei.

1) La nivelul economiei sau al ramurilor determinate de particularitatile tehnico-economice ale activitatilor se formuleaza conditiile generale de angajare ale salariatilor, se contureaza principiile care stau la baza stabilirii salariilor si tendinta lor spre un nivel înalt sau scazut (acestea sunt impuse în contractul colectiv pe ramura).

2) La nivelul de întreprindere se continua prima faza de la nivelul economiei sau ramurii. Are loc întâlnirea cererii si a ofertei în termeni reali în functie de conditiile concrete ale firmei si salariatilor ei.

Cererea se dimensioneaza precis ca volum (numar de locuri si persoane) si structura (pe meserii si nivel de calificare) pe baza contractelor de munca si a altor angajamente asumate.

Oferta se delimiteaza pornind de la programul de munca si orele suplimentare pe care le accepta salariatii.

Din confruntarea cererii si ofertei la acest nivel se determina marimea si dinamica salariului nominal.

Studierea si analiza pietei muncii se realizeaza folosind indicatorii:

- produsul fizic marginal al muncii;
- valoarea produsului marginal al muncii;
- echilibrul - venitul marginal al muncii = costul marginal al muncii;
- salariul de echilibru;
- salariul negociat colectiv.

Economiile dezvoltate se caracterizeaza prin existenta mai multor segmente ale pietei muncii între care exista bariere care împiedica trecerea fortei de munca dintr-un sector în altul, si ca urmare mobilitatea acesteia se manifesta mai intens în cadrul fiecărei pietei decât între ele.

În cadrul concepiei dualiste privind piata muncii se numara trei puncte de vedere:

1. piata salariatilor (liberi) sau nestructurata si piata celor sindicalizati sau structurata;
2. piata muncii pentru marile firme si pentru cele mici;
3. existenta pietei întreprinderilor de stat (în principal cele cu profil militar) si cea a restului întreprinderilor.

Ipoteza segmentarii pietei muncii se bazeaza pe patru aspecte fundamentale:

- a) Existenta unui sistem economic dualist structurat:
 - unul central sau primar al marilor întreprinderi monopoliste
 - un sector secundar, periferic al marilor întreprinderi supuse concurenței între care exista o relatie esentiala de dependenta între ele.
- b) Existenta unei pietei a muncii, de asemenea dualista, fiecărui sector de productie îi corespunde o piata a muncii specifica si izolata prin "bariere de mobilitate".
- c) Pietele respective se caracterizeaza prin particularitati specifice referitoare la posibilitatea de avansare, conditiilor de munca si salarizare, de organizare sindicala si profesionala, pentru apararea intereselor comune s.a.
- d) Efecte ce rezulta din categoriile respective de pietei, din diviziunea muncii si diferentieri de rasa, sex, vârsta ori nationalitate.

Salariul reprezinta suma platita pentru serviciul factorului uman si se obtine dupa ce munca s-a consumat, **salariul este considerat un venit prin munca.**

În definirea salariului se remarca mai multe pozitii ale specialistilor:

1. unii considera ca salariile sunt plati legate de închirierea fortei de munca de catre utilizatori;
2. altii apreciaza ca salariul reprezinta chiria, respectiv pretul muncii
3. altii apreciaza ca salariul se comporta ca pret al oricarei marfi

În toate tarile salariul conditioneaza situatia economica a 50-93% din populatia ocupata, ponderea fiind mai mica

în țările slab dezvoltate și mare în țările dezvoltate.

În abordarea naturii salariului se remarcă două categorii principale de concepții: cele moniste și cele dualiste.

Concepțiile moniste explică natura salariului printr-un singur factor:

1. factorul costul formării resurselor - salariul reprezintă suma care asigură strictul necesar pentru existența salariatului și întreținerea familiei lui;
2. factorul productivitatea muncii - salariul reprezintă o parte din rezultatul muncii. O variantă modernă a acestei explicații o reprezintă teoria salariului de eficiență care susține că salariul decurge direct din eficiența muncii și că urmarea relației salariu-productivitatea muncii nu poate fi identică pentru toate întreprinderile și activitățile ceea ce stă la baza diferențierii salariilor.

Salariul nominal și salariul real nu evoluează întotdeauna în același sens și ca urmare se pot remarca trei situații:

- a) creșterea mai rapidă a preturilor decât a salariului nominal va determina scăderea salariului real.
- b) creșterea mai rapidă a salariului nominal față de preturi va determina creșterea salariului real;
- c) menținerea constantă a nivelului salariului nominal și reducerea preturilor bunurilor economice antrenează o creștere a salariului real.

În practica economică se cunosc trei forme principale de salarizare: în regie, acord și mixtă.

În problema mărimii salariului, în literatura de specialitate se delimitează în principal trei concepții:

- a) mărimea salariului este determinată de nivelul și dinamica productivității;
- b) salariul trebuie fixat aprioric la un nivel care să asigure cele mai bune condiții de viață;
- c) mărimea salariului este determinată exclusiv de raportul dintre cererea și oferta forței de muncă.

În mod obiectiv mărimea salariului are două limite care pot oscila:

- minimă - în optica celui care se angajează salariul să se situeze cel puțin la nivelul costului forței de muncă;
- maximă pentru întreprindere - când el este egal cu productivitatea marginală a muncii.

Dinamica salariului depinde de următorii factori:

- a) costul resurselor de muncă.
- b) productivitatea muncii.
- c) raportul dintre cererea și oferta de muncă.
- d) în regimul salariilor dependente de beneficiu (profit) firma trece de la un salariu fix la o salarizare în care posesorii forței de muncă primesc un salariu de bază mai mic, la care se adaugă partea care le revine din beneficiu (profit).
- e) dinamica preturilor.
- f) gradul de organizare în sindicate și capacitatea sindicatelor.
- g) migrația internațională a forței de muncă.
- h) legislația cu privire la mișcarea sindicală revendicativă din fiecare țară.

Probleme de reflexie, întrebări:

- Cererea și oferta de muncă
- Caracteristicile pieței muncii
- Salariul și factorii care influențează dinamica lui
- Forme de salarizare

PIATA MONETARA

Funcționarea pieței concurențiale și mecanismele formării preturilor sunt organic legate de mecanismele și funcțiile specifice pietelor ca: piața muncii, piața monetară, piața capitalului și piața valutară. Deși aceste piețe funcționează pe baza unor legi proprii și au la bază mecanisme specifice, aceste piețe se întrepătrund tot mai mult.

În prezent piața monetară, piața capitalurilor și piața financiară (primară și secundară) se intercondiționează tot mai puternic.

Bancile aparute cu multe secole în urmă (prima bancă din Amsterdam 1609) și-au extins de-a lungul timpului rolul și atribuțiile. Din simple mijlocitoare între diverși participanți la viața economică, bancile și ceilalți intermediari financiari s-au impus în ultimul secol ca un agent economic agregat foarte activ.

Funcțiile active

- a) acordarea de împrumuturi solicitanților care întrunesc condițiile de bonitate financiară
- b) gestionarea conturilor deponenților
- c) organizarea înființării de societăți comerciale și păstrarea titlurilor de valoare ale acestora.

Funcțiile pasive

- a) primirea spre pastrare a economiilor populatiei si agentilor economici nonfinanciari (depozitul reprezinta principala functie pasiva a bancilor).
- b) primirea de depuneri ale unor clienti pentru a efectua din ele anumite plati;
- c) conducerea operatiunilor de casa ale întreprinderilor si institutiilor care solicita acest lucru.

Sistemul bancar si rolul sau

Dupa rolul principal îndeplinit, bancile se grupeaza în: banci de emisiune (una pentru fiecare tara) si banci comerciale.

Banca de emisiune - banca centrala sau nationala are o pozitie speciala în sistemul bancar al fiecarei tari. Rolul ei decurge din operatiunile pe care le efectueaza în conformitate cu mandatul national atribuit si care cuprinde urmatoarele atributii:

- emite bilete de banca;
- crearea si gestionarea puterii de plata în tara ;
- supravegherea societatilor bancare si a altor institutii de credit în vederea reglarii volumului si costului creditului;
- conlucrarea cu Trezoreria pentru a conduce programul de împrumut al Guvernului;
- conduce politica monetara si valutara a tarii;
- identifica caile economice de mentinere a stabilitatii monetare si de asigurare a functionalitatii sistemului bancar;

Bancile Comerciale sunt întreprinderi lucrative specializate care furnizeaza bani - capital celorlalti agenti economici, persoane fizice si / sau juridice nonfinanciare. Activitatea lor se bazeaza pe resursele banesti atrase si a capitalului lor propriu. Bancile comerciale se grupeaza în : banci de depozit si banci ipotecare.

Bancile comerciale de depozit isi formeaza mijloacele financiare de pe piata din depunerile pe termen scurt ale clientilor. Din aceasta categorie fac parte:

- **banci de depozit** propriu-zis care primesc depuneri la vedere si pe termen si care acorda credite pe termen scurt;
- **banci de afaceri** care dispun de însemnate capitaluri proprii si isi procura mijloacele necesare prin emisiunea de obligatii sau actiuni si pot sa acorde credite pe termen lung;

Bancile ipotecare dobândesc mijloacele banesti prin emisiuni de înscrisuri si obligatiuni ipotecare.

În sistemul financiar-bancar, un rol tot mai important îl ocupa diferitele societati financiare si de asigurari.

Sistemul financiar-bancar din România cuprinde:

1 - Banca Nationala a României.

2 - Institutiile financiar-bancare (intermediarii financiari din România)

Moneda reprezinta în principal, o categorie macroeconomica la care se raporteaza toti agentii economici dintr-o tara.

Pentru facilitatea derularii tranzactiilor economice, moneda nationala trebuie sa întruneasca urmatoarele atribute:

- acceptabilitatea - sa fie acceptata de toti ca mijloc de plata;
- durabilitatea - sa aiba o viata naturala rezonabila, sa nu se deterioreze îndata ce este folosita de agentii economici;
- convertibilitatea - sa o poti folosi cu usurinta;
- divizibilitatea - sa poata mijloci oricare tranzactie indiferent de marimea ei;
- uniformitatea - fiecare din instrumentele monetare acceptate sa fie de aceeasi calitate si sa îndeplineasca aceleasi functii;
- greutatea falsificarii - ea trebuie sa contina elemente tehnice care sa faca dificila sau imposibila reproducerea de catre indivizi;
- stabilitatea valorii ei - mentinerea puterii de cumparare a ei o perioada cât mai mare de timp.

Ca stoc, masa monetara reprezinta totalitatea instrumentelor banesti de care dispune sectorul financiar dintr-o economie nationala la un moment dat, destinate achizitionarii de bunuri si servicii, achitarii datoriilor, constituirii economiilor, pentru investitii si altor plasamente.

Ca flux, masa monetara reprezinta masa medie de bani care circula într-o anumita perioada de timp în economia nationala (trimestru, an).

Dupa criteriul asigurarii lichiditatii banesti exista mai multe agregate monetare:

1. Agregatul monetar M1 care reprezinta masa monetara în sens îngust, formata din: numerarul în circulatie - de hârtie si moneda divizionara, conturile bancare operabile prin cecuri aparținând rezidentilor nonfinanciari si cecurile la purtator (de calatorie).
2. Agregatul monetar M2 - reprezinta suma monetara în sens larg. El cuprinde fata de M1 urmatoarele depozite:
 - depozite de economii la vedere, aflate în conturile bancare neoperabile prin cecuri;
 - depunerile la casele de economii;
 - depunerile pe termen scurt la banca;
 - actiuni ale fondului de ajutor reciproc, ce pot face obiectul unei tranzactii monetare.

Componentele suplimentare ale lui M2 ($m_2 = M_2 - M_1$) reprezintă disponibilități ale rezidenților nonfinanțari gestionate de unitățile financiar - bancare.

3. Agregatul monetar M3 - cuprinde alte plasamente pe termen scurt care nu pot fi încadrate în masa semimonetară (m_2). Componentele agregatului (m_3) sunt:

- depunerile pe termen nelimitat și bonurile de economii;
- depunerile și titlurile de comerț în devize (monede străine);
- bonurile de tezaur și bonurile de subscriere la împrumuturile de stat, bonuri negociabile;
- bonurile de economii PTT etc.

Componentele agregatelor m_2 și m_3 împreună ($M_3 - M_1$) formează economiile lichide depuse pe termen scurt.

4. Agregatul monetar patru (L) cuprinde pe lângă cele ce fac parte din agregatul monetar M3 economiile contractuale depuse pe termen și diferite alte plasamente negociabile, titluri de valoare emise de agenți nonbancari.

Există deosebiri însemnate de la țară la țară privind numărul instrumentelor de schimb și de plată, denumirile acestora și raporturile de mărime între ele.

Cererea generală de monedă, precum și cea pentru fiecare agregat în parte sunt condiționate de factori obiectivi și subiectivi.

- Masa monetară în circulație depinde de volumul total al schimburilor mijlocite efectiv și viteza de rotație a acestora.
- Masa monetară depinde de mărimea creditului, de raportul între vânzările pe datorie și plățile făcute în contul creditelor ajunse la scadență în perioada respectivă;
- Masa monetară este influențată de comportamentul agenților economici față de monedă reflectat de intensitatea înclinății spre lichiditate care are la bază mai multe mobiluri:
 - mobilul venitului de a purta bani lichizi și de a nu-i cheltui pe măsura încasării lor;
 - mobilul afacerilor - păstrarea unui volum de bani lichizi în așteptarea unor plasamente mai avantajoase în viitor;
 - mobilul prudenței - pentru a face față unor situații neprevăzute sau fructificarea unor situații mai favorabile;
 - mobilul speculației - în anumite împrejurări banii lichizi sunt un bun financiar superior față de diferitele titluri de valoare.

Stocul de monedă în societate, monedă existentă la agenții economici și cea folosită într-un orizont de timp se măsoară prin lichiditatea monetară, care se exprimă în mărimi absolute și relative.

Rata lichidității reprezintă raportul între nivelul mediu anual al sumei agregatelor monetare și nivelul tranzacțiilor economice mijlocite de monedă. Acesta este un indicator pe baza căruia se fundamentează politica monetară și de apreciere a eficienței ei.

Intensitatea utilizării masei monetare este măsurată prin viteza de circulație a monedei. Ea se exprimă printr-un raport ce evidențiază rapiditatea tranzacțiilor și viteza cu care circulă veniturile.

Oferta de monedă înseamnă punerea în circulație a diferitelor instrumente monetare.

Bancile comerciale pot să creeze monedă și să sporească masa monetară. Acest proces este cunoscut sub denumirea de multiplicator creditului.

Bancile comerciale pot conveni sau poate fi impus prin Legea societăților comerciale ca rezervele lor să fie de 10% din volumul depozitelor la vedere.

Multiplicatorul monedei de cont este definit ca raportul dintre volumul noilor depozite și noilor rezerve și se determină după relațiile $M_m = D / R = 1 / r$, unde

M_m = multiplicatorul monedei

D = depozitul la vedere

R = rezervele bancilor

r = rata rezervelor dorite sau impuse.

Echilibrul pieței monetare

Oferta de monedă ($M_0 - M_0'$) crește pe măsura creșterii ratei dobânzii (d'), rata rezervelor dorite sau obligatorii (legale) pe care le păstrează bancile, masa monetară, comportamentul publicului.

Cererea de monedă este influențată și de alți factori ca: mărimea venitului național, anticipările privind evoluția ratei dobânzii, modificarea ratei de schimb.

Piața monetară se află în stare de echilibru atunci când la un anumit nivel al ratei dobânzii cantitatea de monedă oferită este egală cu cererea.

Creșterea cererii de monedă determină sporirea cantității de monedă pe piață și creșterea ratei dobânzii

Scăderea ofertei de monedă determină o creștere a ratei dobânzii și reducerea cantității de monedă tranzacționată pe piața monetară.

Schimbarile de pe piata monetara, în special a ofertei de moneda, afecteaza si dinamica venitului national datorita modificarii ratei dobânzii.

Creditul presupune schimbul de bunuri actuale contra unor bunuri viitoare, cu scopul de a sustine o afacere. Spre deosebire de celelalte schimburi în cazul creditului prestatia si contraprestatia implica doua categorii speciale de persoane: creditorii si debitorii.

Creditul consta în transmiterea de bunuri pe un timp limitat fixat dinainte si numit scadenta, contra unei sume de bani numita dobânda.

Creditul îndeplineste urmatoarele functii economice:

- a) înlesneste sporirea capitalului real, asigurând o mai buna folosire a factorilor de productie existenti; un agent economic care are o suma economisita si pe care nu o poate utiliza cu folos o transmite altui agent economic care o foloseste direct sau indirect în scopuri productive;
- b) contribuie la concentrarea întreprinderilor, creditul înlesneste distribuirea resurselor banesti între diferite întreprinderi si ramuri economice, orientându-le spre unitati eficiente si le sporeste forta lor concurentiala pe piata;
- c) accelereaza tranzactiile comerciale, favorizeaza desfacerea marfurilor pe scara mare. Comerciantul detailist obtine marfuri pe credite în schimbul unui efect comercial (polita) pe care comerciantul angrosist o poate sconta la banca.
- d) sporeste viteza de rotatie a monedei si contribuie la dimensionarea masei monetare, si ca urmare banii de credit contribuie la asigurarea mijloacelor de plata necesare în economia nationala;
- e) Exercita o influenta pozitiva asupra consumului prin cumpararea pe credite si plata în rate a unor bunuri de folosinta îndelungata.

Tipurile de credite

- a) **dupa forma de proprietate a destinatarului**, avem credit:
 - privat, care se acorda persoanelor particulare si întreprinderilor private; persoane fizice si / sau juridice;
 - public, care se acorda statului si societatilor de drept public;
- b) **dupa durata de timp pe care se acorda**, creditul poate fi:
 - la vedere: 48 ore lucratoare
 - pe termen : scurt - pâna la un an
 - mediu - între 3-5 ani
 - lung - peste 5 ani
- c) **dupa modalitatile de garantare**, creditul poate fi:
 - credit personal, care se acorda pe baza de încredere personala;
 - credit real, care se contracteaza pe baza unei garantii. Garantiile sunt de mai multe feluri care definesc si felurile de credit.
- d) **dupa scopul urmarit de debitor**, exista:
 - **credite de consum** (acordate gospodariilor, menajelor) pentru sustinerea nevoilor de consum;
 - **credit de productie** acordat agentilor economice pentru modernizarea si dezvoltarea productiei, a vietii economice în general.

Politica monetara se defineste ca o actiune exercitata de autoritatile monetare - Banca Centrala si Trezoreria - asupra masei monetare si a activelor financiare în vederea orientarii activitatii economice pe termen scurt sau mediu.

Politica monetara reprezinta ansamblul de reglementari pe care Banca Centrala le impune celorlalte banci în vederea realizarii unor obiective generale, care privesc:

- stabilitatea;
- expansiunea;
- deschiderea economiei nationale catre exterior, etc.

Probleme de reflexie, întrebări:

- Băncile și funcțiile lor
- Moneda și atribuțiile ei
- Masa monetară
- Agreețiile monetare
- Multiplicatorul de monedă
- Echilibrul pieței monetare
- Creditul și clasificarea lui
- Politici monetare

PIATA CAPITALULUI (FINANCIARA)

Obiectul pietei capitalului, în sens general îl constituie activele financiare al caror rol în economia de piata contemporana creste si se diversifica continuu.

Moneda ca prim termen al tranzactie se schimba pe mai multe categorii de bunuri:

- a) cumpararea de bunuri materiale si servicii (proprietati funciare, materii prime, produse finite, servicii ale muncii fizice si intelectuale etc.);
- b) moneda nationala se mai schimba pe monede straine si pe aur (sub forma de lingouri si/sau piese. În aceste tranzactii fluxurile monetare apar în subsidiar ca instrumente de schimb);
- c) moneda (sub forma cash) se schimba contra diferitelor creante pe termen scurt si pe termen lung, adica cumpararea unor titluri (hârtii si înscrieri) ce dovedeste participarea detinatorului lor la activele si beneficiile viitoare ale societatii comerciale emitente. În cazul cumpararii de titluri (hârtii, înscrieri) fluxurile monetare apar ca scop, ele devenind componente ale pietei capitalurilor fiind un criteriu de delimitare a pietei capitalurilor.

Pentru definirea si caracterizarea obiectului pietei capitalului apare ca necesara si precizarea conceptului de active si clasificarea lor.

Activele reprezinta bunuri care au capacitatea de a genera fluxuri de venituri în viitor. Cea mai generala clasificare a activelor consta în gruparea lor în fizice si financiare.

Dupa orizontul de timp al valabilitatii se clasifica în: hârtii de valoare pe termen scurt si hârtii de valoare pe termen lung.

Modificarea pretului hârtiilor de valoare genereaza **tranzactii speculative**.

Acestea sunt de doua feluri : unele se bazeaza pe anticipari ale reducerii pretului, altele pe anticipari ale cresterii pretului pe baza carora fiecare parte mizeaza ca va câstiga.

Piata capitalului cuprinde: piata primara si piata secundara.

Functionarea pietei capitalului (financiara) presupune existenta unor institutii specifice ca: comisia hârtiilor de valoare, casele de brokeraj, bursa de valori.

Comisia hârtiilor de valoare este un organism guvernamental care are responsabilitati în ceea ce priveste coordonarea acestei pietei cum sunt :

- înregistrarea tuturor hârtiilor de valoare emise pe piata primara si confirmarea prospectelor de emisiune;
- atestarea brokerilor si a caselor de brokeraj si urmarirea activitatii lor ;
- controlul activitatii burselor de valori;
- aprobarea înfiintarii unor noi burse de valori. Aceste atribute sunt adaptate si concretizate în fiecare tara.

Casele de brokeraj îndeplinesc urmatoarele functii principale :

- introducerea noilor emisiuni în piata primara ;
- tranzactii pe pietele secundare ;
- tranzactii pe cont propriu (dealing) ;
- gestionarea portofoliului de hârtii de valoare ;
- consultanta în probleme de investitii ;
- pastrarea în custodie a hârtiilor de valoare.

Principalul actor al pietei capitalului este **brokerul**. Din punct de vedere institutional brokerul este conceput la trei niveluri :

- persoana fizica ce practica profesiunea de broker ;
- case de brokeraj ce opereaza cu intermediari între cumparatorii si vânzatorii de hârtii de valoare ;
- asociatii de brokeri.

Bursa de valori este o piata publica (fictiva) organizata pentru tranzactiile cu hârtii de valoare pe termen lung emise anterior de catre cele mai importante societati pe actiuni si de catre autoritatile publice .

Operatiunile bursiere se împart în operatiuni la vedere si în operatiuni la termen.

În sistemul pietelor, bursa de valori si-a demonstrat rolul foarte important în economia moderna care se reflecta în **urmatoarele functii** :

- stimuleaza procesul investitional concomitent cu dezvoltarea sentimentului de siguranta economica si de proprietar(la cei care cumpara active financiare);
- actioneaza pozitiv asupra pietei muncii, a pietei bunurilor si serviciilor de consum si capital; aceasta functie decurge din preferinta menajelor pentru patrimoniul financiar în detrimentul celui fizic;
- transforma rapid, operativ, capitalul banesc în capital real (factor de productie) si invers;
- favorizeaza libera intrare pe piata capitalului si înalta sa mobilitate;
- stimuleaza procesul de concentrare a puterii economice, de preluare a controlului asupra unor societati pe actiuni, care se obtine prin detinerea pachetului actiunilor de control;
- este un barometru sensibil al starii economiei; scaderea brusca a cursurilor prevesteste declansarea unei

- crize; ridicarea cursurilor este un semnal de expansiune;
- operatiunile speculative la bursa sustrag însa disponibilitati banesti însemnate de la procesele economice reale;
- favorizeaza asanarea circulatiei monetare.

Probleme de reflexie, întrebări:

- Piața de capital
- Hârțile de valoare: acțiuni și obligațiuni
- Instituțiile pieței de capital
- Funcțiile pieței de capital

PIATA VALUTAR - FINANCIARA

Piata valutara este expresia amplificarii schimburilor economice între state si functioneaza în strânsa interdependenta cu pietele monetare, a capitalului si a muncii.

Termenul de valuta este cel sub care circula moneda nationala pe plan international.

Valuta - moneda nationala a unui stat utilizata în tranzactii internationale, precum si monedele compuse cum ar fi DTS (Drepturi Speciale de Tragere), ECU (Unitatea Europeana de Cont).

Piata valutara reprezinta totalitatea tranzactiilor de vânzare - cumparare a monedelor convertibile ce apartin diverselor tari.

Pe aceasta piata se întâlnesc cererea si oferta de valute si are rolul sa atraga mijloacele de plata internationale sub forma de bancnote, moneda divizionara, instrumente de plata si de credit emise în valuta.

Pe piata se fac tranzactii cu valuta si cu titluri de credit, cambii, bilete de ordin, cecuri, valori mobiliare, ordine de plata etc., **numite devize**.

Piata valutara se caracterizeaza prin elemente specifice ca:

- a) agenti economici autorizati sa realizeze operatiuni cu valuta;
- b) normele legale referitoare la organizarea, desfasurarea si controlul operatiilor cu valuta;
- c) metodele de determinare a cursului valutar si de protectie a sa prin actiuni ale Bancii Nationale;
- d) timpul în care functioneaza piata valutara;
- e) riscul si profitul pe piata valutara;

Pe piata valutara actioneaza urmatoarele categorii de subiecti:

- 1) operatori principali, îndeosebi bancile;
- 2) operatori comercianti - agentii economice care desfasoara activitati de comert international;
- 3) operatori intermediari, mai ales brokeri;
- 4) operatori speculatori, ca persoane fizice sau juridice.

Obiectul activitatii pietei valutare îl reprezinta un ansamblu de fluxuri ca:

- vânzare - cumparare de valute convertibile;
- schimbarea unei valute efective pe valuta din cont sau invers;
- vânzare - cumparare de efecte de comert exprimate în ECU pe efecte exprimate în alta valuta aflata în cont, etc.

Cererea si oferta de valuta se formeaza pe baza unor procese specifice determinate de economiile nationale si de relatiile internationale.

Cererea de valuta se formuleaza de agentii economici pentru urmatoarele nevoi:

- extinderea activitatii economice;
- interese speculative;
- protejarea sau apararea împotriva unei dinamici nefavorabile a cursului de schimb al diverselor monede nationale.

Oferta valutara se formeaza pe baza deciziilor bancare si a banilor persoanelor fizice si juridice ca agenti economici care activeaza în comert, industrie, agricultura, turism, asigurari etc.; numerarul nu are un rol semnificativ în procesul de formare a ofertei de valuta.

O conditie a functionarii pietei valutare o reprezinta convertibilitatea.

Conceptul de convertibilitate a evoluat în timp de la schimbarea libera a monedei pe o cantitate de metal pretios la convertibilitatea valutara în prezent.

În viziunea F.M.I. convertibilitatea reprezinta dreptul rezidentilor si nerezidentilor **de a schimba** o moneda nationala cu alta moneda straina **în mod liber prin vânzare - cumparare** pe piata **fara nici o restrictie**.

În prezent convertibilitatea nu mai are nici o legatura cu etalonul de schimbare în aur. Drept urmare functionalitatea convertibilitatii se confrunta cu dificultati în conditiile inflatiei.

Mecanismul functionarii convertibilitatii se bazeaza pe strategia care coreleaza urmatoarele elemente:

- a) stabilirea unui curs de schimb real
- b) liberalizarea preturilor, în sensul ca preturile nationale sunt fundamentate economic prin influentele favorabile ale folosirii unui curs de piata echilibrat pentru schimbul valutar;
- c) eliminarea restrictiilor în utilizarea monedei nationale pe teritoriul tarii respective;
- d) crearea rezervelor valutare ale tarii în devize sau linii de credite externe care acopera necesarul de import al tarii pe o perioada de 6 - 7 luni pentru a asigura credibilitatea

Convertibilitatea monedei are efecte economice pozitive si negative.

Cursul valutar reprezinta pretul unei monede nationale sau internationale exprimat într-o alta moneda nationala cu care se compara valoric în anumite conditii de spatiu si timp.

Stabilirea cursului valutar depinde de mai multi factori care influenteaza puterea de cumparare a monedei nationale:

- ritmul cresterii P.I.B.;
- nivelul si dinamica preturilor, bunurilor economice;
- masa monetara;
- creditul;
- dobânda etc.

Cursul valutar economic sau cursul pietei este cursul efectiv zilnic ce se foloseste în tranzactiile internationale care are la baza paritatea preturilor de cumparare a monedelor nationale.

Cursul valutar se formeaza pe pietele valutare în functie de raportul dintre cererea si oferta de monede nationale care se schimba si care este determinat de:

- dimensiunile si directia dezvoltarii tranzactiilor internationale cu monedele respective;
- corelatia dintre datoriile si creantele externe ale unei tari care participa la piata valutara.

Cursul valutar este influentat de o serie de factori interni si externi:

Datoria externa a unei tari rezulta din împrumuturile sau creditele primite de aceasta de la o tara sau de la agenti economici particulari în cadrul relatiilor internationale si alte obligatii financiare generate de integrarea economica mondiala.

Datoria externa cuprinde:

- a) datoria externa bruta în sens larg - sumele provenite din toate sumele de credit si alte valori pe care rezidentii unei tari le datoreaza exteriorului;
- b) datoria externa în sens restrâns: din totalul obligatiilor banesti se scad:

Balanta de plati externe reprezinta un instrument economico-statistic în care se cuprind si se compara încasarile si platile realizate de o tara în relatiile sale cu alte tari pe o perioada de timp, de regula un an.

În balanta de plati externe se înscriu toate fluxurile valorice cu strainatatea, nu se includ stocul activ sau pasivele, sumele financiar-valutare care se afla la dispozitia economiei nationale la un moment dat.

Balanta de plati externe cuprinde sintetic totalul încasarilor si platilor efectuate între agentii economici din tara de referinta cu cei straini ordonate într-o anumita grupare.

Metodologia FMI prevede ordonarea conturilor balantei de plati externe pe grupe în vederea asigurarii comparabilitatii internationale:

Balanta de plati externe poate sa se gaseasca în trei situatii si poate fi:

- o balanta echilibrata când încasarile sunt egale cu platile;
- o balanta excedentara sau activa când încasarile internationale sunt mai mari decât platile;
- o balanta deficitara sau pasiva când platile sunt mai mari decât încasarile.

Primele doua situatii sunt favorabile pentru tara respectiva însa cea mai avantajoasa este când balanta de plati externe este echilibrata întrucât toate resursele sunt folosite integral pentru dezvoltarea economiei tarii respective. Balanta deficitara sau pasiva afecteaza dezvoltarea economiei tarii respective.

Probleme de reflexie, întrebări:

- Valuta și piața valutară
- Cererea și oferta de valută. Cursul de schimb.
- Operațiunii pe piața valutară
- Convertibilitatea monedei naționale
- Datoria externă
- Balanța de piețe externe

ESECUL PIETEI. EXTERNALITATI SI BUNURI PUBLICE

Teoria economica a bunastarii este o abordare normativa a actelor si comportamentelor participantilor individuali la viata economica, a problemelor microeconomice. Scopul acesteia îl reprezinta evaluarea, daca economia functioneaza bine si performanta sa sociala ce se asigura pe baza actiunilor si comportamentelor indivizilor în cadrul universului social.

Resursele sunt alocate eficient daca nu este posibil sa se produca mai mult dintr-un bun fara a produce mai putin din altul sau daca orice realocare a lor face o persoana mai înstarita fara ca aceasta sa conduca la saracirea alteia.

Alocarea eficienta a resurselor este denumita alocare optima sau Pareto - optima

Eficienta economica cuprinde doua componente :

- eficienta productiva
- eficienta alocativa.

Atunci când ipotezele concurenței perfecte nu sunt respectate, alocarea resurselor contravine criteriului paretian de eficiență. Aceste situatii de piata coroborate cu actiunea corectoara a guvernelor sunt privite ca un esec al pietelor.

Cauzele esecului pietelor sunt urmatoarele :

- dificultatea individualizarii dreptului de proprietate;
- existenta unor costuri tranzactionale semnificative;
- esecul negocierii unor acorduri mutuale avantajoase de schimb;

Individualizarea dreptului de proprietate se face uneori cu dificultate ca urmare a excluziunii imperfecte si a gradului redus de transferabilitate.

- a) Excluziunea imperfecta apare în primul rând când dreptul de proprietate asupra unui bun este detinut de un grup de persoane, de exemplu drumul public apartine tuturor detinatorilor de autovehicule. În al doilea rând excluziunea imperfecta se refera la capacitatea redusa a societatii de a exclude un participant din rândul potentialilor utilizatori ai unui bun.
- b) Gradul redus de transferabilitate apare când sunt limitate drepturile legale de vânzare a bunurilor, ca urmare proprietarii nu dispun de posibilitatea sa încheie cele mai avantajoase contracte privind transferarea controlului asupra utilizarii bunurilor.
- c) Esecul negocierii unor acorduri de schimb avantajoase se datoreaza existentei mai multor posibilitati privind schimbul mutual avantajos. Fiecare participant cauta sa obtina pentru sine cât mai multe avantaje. Ajungerea la un acord convenabil pentru parteneri presupune concesiuni si renuntari.

Bunurile publice

Bunurile publice reprezinta o categorie de bunuri a caror delimitare se face dupa caracteristicile nonexclusiviste (nonconcurenta) si nonrivalitatea .

Un bun public este nonconcurent în consum când este disponibil în egala masura pentru oricare persoana indiferent de intensitatea preferintei si imposibilitatea de a exclude de la consum vreun consumator potential, imediat ce bunul a fost produs.

Bunurile de merit sunt acele bunuri pe care guvernul le impune oamenilor sau ii încurajeaza sa le cumpere deoarece indivizii nu cunosc adevaratul beneficiu ce se obtine în urma consumarii bunurilor respective(ex.: centurile auto).

Bunurile de nemerit sunt acele bunuri pe care guvernul le interzice în consum deoarece indivizii nu sunt constienti ca vor suferi de pe urma consumarii lor (drogurile).

Aceasta forma de esec a pietelor este legata de acele bunuri care au efecte raspândite, producerea si consumarea acestora afecteaza indirect si alte persoane decât cele care le produc sau le consuma si ca urmare unele cote de costuri sau beneficii sunt asociate altor persoane (sunt externi).

Externalitatile se concretizeaza în urmatoarele elemente:

- ✓ ele deriva din activitatea unui alt participant (producator sau consumator); decât cei care le suporta sau sunt influentati de ele ;
- ✓ nu sunt înregistrate de piata în mod direct si nu influenteaza echilibrul concurential.

Externalitatile se grupeaza pe baza mai multor criterii configurându-se tipologia acestora dupa:

- 1) Conditiiile de exprimare a interdependentelor dintre agentii economici avem externalitati:
 - tehnici si tehnologii de productie;
 - tehnica de consum ;
 - relatii de preferinta.
- 2) Dupa interdependentele care genereaza efecte de pret avem externalitati:
 - pecuniare - economii sau pierderi pecuniare între întreprinderi;
 - nepecuniare, pot avea o natura “tehnologica” în sensul ca afecteaza functiile de transformare

asociate unui producator sau consumator si cea psihologica când afecteaza direct functiile de preferinta ale consumatorului.

- 3) Externalitatile pot fi dupa modul de manifestare :
 - personale când individul este afectat de consumul altuia ;în functie de intensitatea sa externalitatea se declina în raport cu individul;
 - impersonale - daca individul este afectat numai de cantitatea consumata.
- 4) Externalitatile pot fi pozitive si negative.

Eliminarea ineficientei provocate de externalitati se poate face pe calea internalizarii efectelor externe.

Internalizarea externalitatilor negative presupune crearea de institutii adecvate si adoptarea de reguli de conduita care sa-l determine pe producatorul unor astfel de efecte sa considere costurile si veniturile sociale ca si cum ar fi costuri si venituri private .

Probleme de reflexie, întrebări:

- Eșecul piețelor și cauzele lui
- Bunurile publice
- Externalitățile și clasificarea lor